PARTICULARITĂȚI DIALECTALE REFLECTATE ÎN NUMELE DE FAMILIE DIN OLTENIA

DE

ANA și AL. CRISTUREANU

Materialul documentar pentru această lucrare provine din 96 de localități din Oltenia, fiind colecționat prin anchete directe sau indirecte (cu chestionarul), precum și din lucrări de diplomă realizate pe baza materialului antroponomastic.

Autoarea acestei lucrări este originară din comuna Lădești, jud. Vîlcea[1], de unde și-a cules informațiile pentru lucrarea de diplomă. Membrii familiei sale, domiciliați în diferite localități oltenești, au avut, uneori, rol de informatori[2].

Anchetele directe au fost efectuate de coautorul lucrării în 8 orașe oltenești din zone cît mai diferite (Baia de Aramă, Calafat, Corabia, Craiova, Horezu, Motru, Rîmnicu Vîlcea și Țicleni), la care se mai adaugă o localitate în curs de urbanizare, Bălești, jud. Vîlcea. Acolo au fost extrase date din registrele de stare civilă din secolul trecut (de exemplu, la Calafat din anul 1889, la Horezu din 1896) și mai ales date din perioada 1979—1984. Funcționarii de la Starea civilă au furnizat adesori interesante informații suplimentare asupra răspîndirii unor nume, a rostirii lor și, sporadic, chiar asupra originii unora. Culegerea materialului ne-a fost înlesnită de faptul că, în perioada contemporană, datorită caselor de naștere, sînt înregistrați noi-născuți de pe o rază de zeci de kilometri din împrejurimile respectivelor orașe.

Anchetele indirecte reprezintă răspunsuri la un *Chestionar onomastic*, obținute de la studenții filologi ai fostului Institut Pedagogic de 3 ani din Cluj, originari din 41 de localități oltenești. Lucrările de diplomă ale studenților de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, consultate de noi, sînt în număr de 39, multe dintre ele fiind elaborate cu scrupulozitate. Materialul prezentat aici este în întregime inedit.

---

[1] Autoarea a petrecut primii 15 ani de viață în comuna natală, reînnoind legăturile cu acest mediu și prin faptul că aproape în fiecare vacanță a revenit aici și în comuna învecinată, Lăpușata. De asemenea, coautorul lucrării cunoaște ambele localități din anul 1961.

[2] Părinții autoarei, *Constantin* și *Elena Roncescu*, ca și fratele *Gheorghe* (*Gică*), în prezent decedați, au fost buni cunoscători ai graiului local, furnizîndu-i diferite informații în perioada de elaborare a lucrării de diplomă. Foarte bune informatoare sînt și surorile autoarei, *Elena Buduleci*, născută în 1930, domiciliată în Lădești, și *Ioana Lascu*, născută în 1916, domiciliată în Copăceni, jud. Vîlcea. Ambele sînt agricultoare, au o pregătire școlară elementară și nu s-au strămutat niciodată din Oltenia. Alte rude ale sale, care domiciliază acum la Craiova, Bustuchin, jud. Gorj, Ianca Nouă, jud. Olt, le-au furnizat autorilor cîteva informații.

BDD-A24115 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:13 UTC)

Particularitățile dialectale sînt analizate sub două aspecte ce vor constitui concomitent și cele două părți ale lucrării :

A) trecerea în revistă a unor nume ce relevă particularități fonetice și lexicale caracteristice graiurilor din Oltenia și B) coloratura dialectală a onomasticii oltenești, concretizată prin frecvența unor nume specifice și a unor derivate cu anumite sufixe, a unor nume care dovedesc originea posesorilor din ținuturi învecinate (Transilvania și Banat), ori provenite din limbile altor popoare.

B) O serie de nume de familie relevă particularități dialectale, fonetice și lexicale, caracteristice graiurilor oltenești. Pentru a stabili mai bine aceste caracteristici am consultat dicționare ale limbii române (DM, DEX etc.), glosare dialectale din Oltenia, precum și NALR—OLT. În comentariile ce urmează, dăm numele de familie așa cum apar ele în actele oficiale[3].

a) O serie de particularități fonetice oltenești se relevă în cele ce urmează.

După *ș*, *j* apar vocale palatale în următoarele exemple : *Bușe* (H, L), *Cenușe* (Cr, Galicea Mare, Dj), *Căldărușe* (Pin), *Gogoașe* (H ; Stroiești, V) și altele.

Altă particularitate este rostirea muiată a unor consoane, marcată în scris printr-un *-i* final : *Cocoși* (Licurici, Gj) ; *Petruți* (B.A, a. 1896) și *Tămași* (M ; Roșiuța, Gj).

Apariția unui *i* epentetic, ca în cuvîntul *șicoală* pentru *școală*, în numele *Răduica* (B.A, Celaru, Dj ; Cr, M), variantă a lui *Răduca*.

Sincoparea lui *i* sau *e* semivocalic din diftongi, în *Boangiu* (Orlești și L, V) sau *Boagiu* (C.N și Desa, Dj), pentru *boiangiu*, iar pentru *preoleasa* apar variante cu reducerea diftongului *ęo* (provenit din *e-o*) la *o* : *Proleasa* (Lăp) și *Protesaru* (Popești, com. Măciuca, V).

Numele *Giosu*, atestat la Motru și Bolboși, jud. Gorj, purtat de o familie stabilită în zonă de cîteva generații, considerăm că atestă o posibilă influență bănățenească.

Caracteristică pentru multe graiuri din Oltenia este afereza lui *h* din anumite cuvinte, fapt reflectat și în numele *Miuță* (Oteșani, V), *Odină* (Ianca Nouă, O), *Uzuru* (Slivilești, Gj) pentru *Mihuță*, *hodină* și *huzur*.

b) O parte dintre numele de familie sînt la origine cuvinte dialectale care, desigur, au trecut inițial prin stadiul de porecle, însoțindu-se uneori cu sufixe care le fac mai expresive, conferindu-le un sens ironic mai accentuat. Astfel de nume provenite din regionalisme sînt, printre altele, următoarele : *Agurida* (B.F), *Bălțăreț u* (Brabești, Gj ; Potelu, O), *Brabete*

[3] În lucrare apar următoarele abrevieri : a. = anul ; B = Bălcești, Vîlcea; B.A = Baia de Aramă, Mehedinți ; B.F = Baia de Fier, Gorj ; C= Calafat, Dolj ; Căl = Călărași, Dolj ; com. = comună ; Cor = Corabia, Olt ; Cr = Craiova ; C.N = Ciupercenii Noi și C.V = Ciupercenii Vechi, Dolj ; D = Dăbuleni, Dolj ; Dîr = Dîrvari, Mehedinți ; Dj = jud. Dolj ; F = Frincești, Vîlcea ; Gj = Gorj ; H = Horezu, Vîlcea ; jud. = județul ; L = Lădești, Vîlcea ; Lăp. = Lăușata ; M = (orașul) Motru ; Meh = Mehedinți; n. = născut ; O = jud. Olt ; Pin= Pinoasa, Gorj ; Pung = Punghina, Mehedinți ; R.V = Rîmnicu Vîlcea ; Săr = Sărata, Dolj ; suf. = sufix ; Ț = Țicleni, Gorj ; V = jud. Vîlcea ; Vai = Vaideeni, Vîlcea.

BDD-A24115 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:13 UTC)

(Brabeți, Gj), *Bugă* (Robănești, Dj), *Cauc* (M, Pung, Raci, Gj), *Caracuda* (D ; Potelu, O), *Chițimia* (M ; Florești, Meh), *Chițoran* (Cor, Ploștina, Gj), *Ciolan* (Novaci, Gj), *Ciovică* (C.V), *Ciucă* (L, Roiești, V), *Ciupag* (C), *Daragiu* (L), *Droașcă* (L, R.V, Stănești, V), *Duduială* (Găneasa, O ; L), *Făsui* (Crasna din Deal, Gj ; Larga , Gj) cu derivatul *Făsuiescu* (Vai), *Guștere* (H, Oteșani și Tomșani, V), *Jeregai* (Vai), *Mangeac* (L), *Moalfă* (Pin), *Omeag* (L), *Orbețu* (Turcinești, Cj), *Plăvițu* (Poiana Mare, Dj), *Presură* (Lăp), *Sfîrloagă* (Ștefan cel Mare, O), *Schiligiu*, variantă a lui *schelegiu*, derivat de la *schelă* (C), *Șchiopîrlan* (Tatomirești, Dj), *Șofrag* (Sutești, V), *Șoachele* (L), *Treanță* (D), *Țăpligă* (Dîr), *Țambrea* (Orlești, Sirineasa, V) cu derivatul *Țămbrescu* (în jud. Vîlcea), *Vîrdarie* (Ț) și *Zgondea* (Zorzila, Gj) cu derivatul *Sgondoiu* (Grădiștea, V).

Pentru istoria limbii române, ca și pentru istoria socială, economică, politică și culturală, sînt interesante acele nume ce reprezintă astăzi a r h a i s m e (i s t o r i s m e) din perioada feudală, unele dintre ele fiind prezente și în alte zone ale Munteniei sau Moldovei. Astfel de istorisme constituie o adevărată arhivă perpetuată pînă în prezent datorită unor nume de tipul : *Bogaseriu* (Tîrgu Jiu), *Bostangiu* (C.N, Desa, Dj ; Săr), *Brandenburg* (D) cu varianta *Brandibur* (Căl), *Ceaușu* (Bulzești, Dj, D) cu derivatul *Ceaușescu* (Novaci, V ; Vai), *Cîrjaliu* (Oteșani, V) cu varianta *Gîrjaliu* (C.V), *Cruceru* (L), *Cumpănașu* (Potelu, O) și derivatul *Cumpănășoiu* (Berbești, V ; Potelu, O), *Dezrobitu* (Grădiștea și Obislavu, V ; Vai), *Gelatu* (Crețești, V ; Ț), *Gîdea* (Stănești, V și L) cu derivatul *Gîdoiu* (B, Firtățești, V ; L), *Hagiu* (F), *Isprămnicelu* ca variantă de la *isprăvnicel* (D, L), *Logofetescu* (Căl, Cor, D ; Gîrcov, O), *Mazilu* (passim) cu derivatul *Mazilescu* (Caracal, L), *Moșteanu* ca variantă de la substantivul *moșnean* (L, Lăp), *Panduru* (B.F), *Pașa* (C, Pung), *Postelnicu* (Capu Dealului și Sutești-Mazili, Gj), *Robu* (Brădești, Dj), *Săraru* (Budești, Pesceana, V), *Vizir* (L), *Volintiru* ca variantă din veacul trecut pentru *voluntar* (B, Cățetu, V).

Dacă revedem etimoanele numelor de mai sus, observăm că unele se referă la anumite pături sociale din feudalism, de exemplu țărănimea liberă și mica boierime prezentă mai ales în zona subcarpatică, adică *mazilii* și *moșnenii*, altele se referă la situația țiganilor *robi* timp de secole, apoi *dezrobiți*. Unele nume indică diferite ranguri sau funcții boierești ca : *logofătu*, *postelnicu* și altele. Specifică Olteniei din timpul ocupației austriece (1718—1739) este instituția *cumpănașilor*, denumind membrii unei „bresle negustorești ce se ocupa cu comerțul între Transilvania și Oltenia". Prezența turcilor la Vidin, cu desele lor năvăliri peste Dunăre, în Oltenia, se reflectă și prin cuvîntul *cîrjaliu* ce însemnează „hoț, tîlhar (care făcea parte dintr-o bandă)", cu referire mai ales la incursiunile conduse de Pasvante Chioru (Pasvan-Oglu), atotputernicul pașă din Vidin, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea (1797—1812). Exemplele pot fi înmulțite.

B) A doua parte a lucrării, pe care am putea-o numi *antroponimie dialectală* sau *dialectologie onomastică*, se referă la s p e c i f i c u l o n o m a s t i c i i d i n O l t e n i a, dat de frecvența anumitor nume sau derivate, a influențelor din antroponimia ținuturilor românești vecine sau a numelor preluate din limbile altor popoare cu care românii din Oltenia au avut legături.

BDD-A24115 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:13 UTC)

a) O dimensiune specifică a onomasticii o putem surprinde pe baza circulației variantelor populare ale unor prenume[4]. De exemplu, varianta *Pătru* de la *Petru* își extinde aria în Banat, sudul Transilvaniei și într-o mare parte a Olteniei, fapt reflectat și de numele de familie *Pătru* (Cătetu, V ; Tatomirești, Dj) și *Pătrașcu* (Ianca, O, Vai). La fel, varianta populară *Tudor* pentru *Teodor* este prezentă ca prenume în Oltenia, Muntenia, Dobrogea, precum și în zona Brașovului, ca și numele de familie *Tudor* (C.V, L, Robănești, Dj etc.) cu derivatele *Tudora* (L), *Tudoroiu* (L), *Tudorescu* (C.V), *Tudorașcu* (Ostroveni, Dj).

b) Influența onomasticii ardelenești și bănățene asupra celei a Olteniei este importantă. În special ciobanii din sudul Ardealului, cunoscuți sub numele de *ungureni* (numele *Ungureanu* este prezent peste tot în Oltenia, Muntenia, Moldova) pot fi semnalați, cu ajutorul onomasticii, din zona de munte pînă în lunca Dunării. Stabilirea ardelenilor este dovedită prin multe nume ca : *Bîrsan* (Stejerei, Gj), *Mocanu* (Robești, V). Altele indică exact localitatea ardelenească de unde proveneau respectivele familii. De exemplu, *Rodeanu*, *Sescioreanu*, *Vinereanu* din Vaideeni, Vîlcea și *Pienaru* de la Novaci, arată proveniența acestor familii din satele *Rod*, jud. Sibiu, *Săsciori*, *Vinerea* și *Pian*, actualmente în jud. Alba. La Țicleni, Novaci și în alte părți se află numele *Mărgineanu*, ce se referă la *Mărginimea* Sibiului.

Colonizarea intensivă cu populație originară mai ales din Țara Hațegului, stabilită temporar și prin valea Jiului ardelean (zona actualului municipiu Petroșani)[5], a adus în onomastica Olteniei de nord, mai ales în Gorj, nume de proveniență maghiară, purtate într-o perioadă de nemeșii români din Hațeg și trecute parțial și la iobagii de acolo sau din valea Jiului: *Enășoiu* (Slivilești, Pin, Gj), *Ianăș* (Bumbești, Priporu, Gj), *Isfan* (Pin), *Lascu* (Bumbești și Zorzila, Gj), *Lascău* (B.A) și altele.

În nord-vestul Olteniei, unde există graiuri de tranziție puternic influențate de subdialectul bănățean (dovadă și numele *Bănățeanu*, considerat de baștină la Țicleni și Rășina, jud. Gorj), apar nume derivate cu sufixul *-oń(u)* ce indică colectivitatea familială în Banat și Țara Hațegului (aparținătoare lingvistic tot subdialectului bănățean), ca și sufixele *-eanțu* și *-ințu* ce indică originea locală în Banat. Nume de acest tip sînt : *Stoiconiu* (Corcova, Meh), *Tomoniu* (Tismana, Gj), *Tudoroniu* (Ciupercени și Pripor, Gj), *Ursoniu* (Șovarna, Meh), *Mereanțu* (Mușetești, Gj), *Dălurințu* (B.A) și multe altele.

c) Ca sufixe caracteristice Olteniei, dar și altor zone din sudul și centrul teritoriului dacoromân, menționăm prezența masivă a lui *-oiu* ce derivă patronime, a lui *-escu*, dar și (mai rar) a lui *-ele* (relativ caracteristic ținutului cercetat), precum și a lui *-ache*, provenit din neogreacă în perioada fanariotă, prezent atît în Muntenia cît și în Moldova.

---

[4] Vezi *Atlasul lingvistic român*, serie nouă, vol. V, București, 1966, elaborat sub direcția acad. Emil Petrovici (redactor principal Ioan Pătruț), hărțile nr. 1 515 și 1 516, referitoare la numele *Petru*, *Petra* și hipocoristicele de la *Petru* și hărțile nr. 1 529 și 1 530, referitoare la *Teodor*, *Teodora* și hipocoristicele lor.

[5] Pentru sistemul prenumelor și numelor din zonele respective, vezi : Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915, p. 5—6 ; Al. Cristureanu, *Prenumele de la Livadia și Rîu-Bărbat (Țara Hațegului)*, în CL, IV, 1959 nr. 1—2, p. 153—168 ; Al. Cristureanu, *Derivarea cu sufixe a numelor de familie din Valea Jiului*, în CL, VI, 1961, nr. 1, p. 171—178.

BDD-A24115 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:13 UTC)

În cele ce urmează, dăm cîteva nume derivate cu aceste sufixe de la radicale provenite din substantive comune și din nume proprii : **-oiu** : *Albăstroiu* (Laloșu, V), *Colțoiu* (Pung), *Fugăroiu* (F), *Firezoiu* (Bumbești, Gj), *Oglindoiu* (Strehaia), *Ologoiu* (Hurezani, Gj), *Pieloiu* (L), *Stegăroiu* (Copăcioasa, Gj); *Comșoiu* (H), *Dulăcioiu* (L) și altele ; **-escu** : *Boerescu* (Crețeni, V), *Fometescu* (Ciuperceni, Gj), *Mutulescu* (Licurici, Gj), *Nemulescu*, *Pavelescu*, *Păunescu* (L), alături de *Antonescu* (B), *Dumitrescu* (L), *Rădescu* (Costești, V ; B.F), *Roncescu* (L) cu varianta *Romcescu* (Albeni, Gj), *Zărnescu* (L, Lăp) ; **-ache** : *Fudulache* (Ț), *Puțulache* (Bistreț, Gj), *Andronache* (B, L), *Mitrache* (L) etc.

După o statistică a noastră, pe care nu o considerăm decît pur orientativă, sufixele comentate au următoarea frecvență : **-oiu** apare prezent în 140 de nume, **-escu** în 102, **-ete** în 20 și **-ache** în 11 exemple. Menționăm că n-am avut în vedere decît numele ca unitate onomastică separată, dar nu și frecvența lui.

d) Coloratura locală a onomasticii oltenești rezultă și din împrumuturi de nume din bulgară, sîrbă, turcă și greacă, excluzîndu-le pe cele care au ca etimon cuvinte românești actuale sau învechite, sau pe cele generalizate în antroponomia noastră. Astfel de nume sînt : *Iovan* (Ciuperceni, Pripor, Gj) cu derivatul *Iovanoiu* (Copăcioasa, Gj), *Ioviț oiu* (Pin), preluate din sîrbă. Din turcă provine *Amza* (passim) devenit și prenume (de exemplu Amza Pelea), cel mai frecvent nume de familie în Ardeal, la Cîmpu lui Neag, lîngă Lupeni, fiind *Hamz(u)*, *Caragea* (Bolboși, Gj, Robănești, Dj, Săr), *Deliu* (Moțăței, Dj), *Naidin* (C, Cr ; Desa, Dj ; Giuvărăști, O) cu derivatul *Naidinoiu* (Desa, Dj). Din greacă provin numele *Antipa* (C), *Iamandi* (Gușoieni, V), *Scarlat* (B, Slătioara, O) și altele.

Lucrarea de față constituie o continuare și o aplicare la o singură regiune istorică, adică Oltenia, a unui studiu precedent referitor la *Concordanțe între antroponimie și dialectologie*[6], care indică repere general valabile referitoare la numele de familie românești.

Fără a fi exhaustivă (putînd fi completată ulterior prin monografii din zone oltenești mai restrînse), considerăm că prezentarea sintetică a materialului nostru documentar a demonstrat din nou, pe bază de fapte lingvistice inedite, necesitatea unor cercetări interdisciplinare, profitabile atît pentru dialectologi cît și pentru onomaști.

DIALECTAL FEATURES REFLECTED IN THE FAMILY NAMES FROM OLTENIA

ABSTRACT

The documentary material of this work derives from the historical region of Oltenia. Direct or indirect onomastic inquiries (through correspondents, using the questionnaire) and several diploma works of some students in philology are the main sources.

a) The work is made up of two parts. The former lists the names that include phonetical peculiarities and lexical characteristics for the dialects of Oltenia. Some the dialectal words that are the etymons of the analysed names, for the Romanian contemporary literary language are archaisms with historical, socio-cultural and etnographical implications.

[6] Al. Cristureanu, *Concordanțe între antroponimie și dialectologie*, în *Studii de onomastică*, III, Cluj-Napoca, 1982, p. 41–53.

BDD-A24115 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:13 UTC)

b) The latter part of work, which we might be called dialectal onomastical or antroponimic dialectology analyses : 1. the local variants of some names ; 2. names that show an obvious influence of the Romanians from the neighbouring provinces (Transilvania and Banat) whose inhabitants come to this area along the ages, mainly in Northern and West Oltenia.

c) Interesting is the local colour of the onomastics because of the frequency of the family names derived with the patronimic suffixes *-oiu* and *-escu*, sometimes with *-ete* and *-ache*.

d) Local colour of the onomastics is also outlined by some borrowed names from Bulgarians, Serbians, Turks and Greeks.

The paper demonstrates, through concrete language facts, the importance of interdisciplinary researches.

Facultatea de Filologie
Cluj-Napoca, str. Horea, nr. 31

BDD-A24115 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:13 UTC)